

УДК 339.137.2

JEL: L16, O14

ORCID ID: 0000-0002-2800-6565

DOI <https://doi.org/10.17721/tpe.2026.52.16>

Карюк В.І., к.е.н.,
доцент кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,
e-mail: VictoriyaKI@krok.edu.ua

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ ВІДНОВЛЕННЯ

Анотація У статті удосконалено методологічний інструментарій оцінювання конкурентного потенціалу промислового сектору в умовах економіки відновлення на основі побудови просторової карти конкурентного потенціалу. Обґрунтовано необхідність переходу від традиційних адитивних підходів до комплексної багатовимірної моделі оцінювання, яка дає змогу враховувати не лише загальний рівень конкурентного потенціалу, а й структурні диспропорції, асиметрії та рівень збалансованості функціональних компонентів розвитку промислового сектору. Методологічну основу дослідження становлять системний, структурний та інтегральний підходи, а також методи індексного аналізу, мінімаксної нормалізації, геометричного агрегування та статистичного оцінювання структурної збалансованості.

У межах дослідження сформовано семикомпонентну систему оцінювання конкурентного потенціалу промислового сектору, що охоплює ресурсозабезпеченість, виробничо-технологічний розвиток, інвестиційне відтворення, професійну спроможність, цифровізацію, резильєнтність та інституційний розвиток. Запропоновано використання інтегрального профілю конкурентного потенціалу (CPI), індексу збалансованості (SB) та коефіцієнта асиметрії (AI), що дає можливість комплексно оцінювати рівень розвитку галузі та визначати критичні структурні дисбаланси.

Апробацію запропонованої методики здійснено на прикладі будівельної промисловості України. Результати дослідження показали, що у 2025 році будівельна промисловість характеризується середнім рівнем конкурентного потенціалу при достатньо високій структурній збалансованості та адаптивності до умов воєнної економіки. Встановлено, що найбільш стійкими компонентами конкурентного профілю є резильєнтність та виробничо-технологічний розвиток, тоді як основні ризики довгострокової конкурентоспроможності пов'язані з ресурсозабезпеченням, інвестиційним відтворенням та обмеженнями людського капіталу. Побудована просторова карта конкурентного потенціалу дала змогу візуалізувати структурну конфігурацію розвитку галузі та визначити зони конкурентної стійкості, адаптивного резерву, модернізації і структурного ризику.

Ключові слова: конкурентний потенціал, промисловий сектор, економіка відновлення, конкурентоспроможність, просторова карта, резильєнтність, структурна збалансованість, інтегральний профіль, будівельна промисловість, цифровізація.

Постановка проблеми. В умовах воєнних потрясінь, глобальних структурних дисбалансів та переходу України до економіки відновлення особливого значення набуває забезпечення конкурентоспроможності промислового сектору. Це системоутворюючий елемент національної економіки, оскільки він забезпечує створення значної частки

валової доданої вартості, підтримує функціонування міжгалузевих виробничих ланцюгів, визначає рівень технологічної модернізації економіки тощо.

У останніх звітах Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку (UNIDO) підкреслюється, що країни з вищою часткою промисловості у ВВП демонструють вищу економічну стійкість, кращу адаптивність до криз та вищу спроможність до післякризового відновлення (United Nations Industrial Development Organization, 2024). Водночас, Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD) зазначається, що підприємства промислового сектору виступають ключовим драйвером технологічної модернізації та інноваційного розвитку, оскільки концентрують значну частину витрат на наукові дослідження та розробки, цифровізацію і впровадження високотехнологічних виробництв. (OECD, 2019). У результаті розвиток промислового сектору прямо корелює зі зростанням зайнятості, експортної спроможності та економічної стійкості країн в умовах глобальних криз. Все це актуалізує необхідність досліджень конкурентного потенціалу промислового сектору та механізмів забезпечення його адаптивного розвитку в сучасних трансформаційних умовах.

Аналіз останніх публікацій. У сучасних наукових дослідженнях конкурентний потенціал розглядається як комплексна характеристика, що визначає здатність підприємств та галузей адаптуватися до динамічних змін економічного середовища, забезпечувати стійкість розвитку та формувати довгострокові конкурентні переваги.

Г. Филюк та А. Бондарук (2024) розвивають концепцію конкурентостійкості підприємства, розглядаючи її як здатність підприємства підтримувати конкурентні позиції в умовах кризових трансформацій та економічної нестабільності. Автори аналізують взаємозв'язок між конкурентоспроможністю, стійкістю та адаптивністю підприємств, акцентуючи увагу на необхідності формування гнучких механізмів управління та розвитку внутрішнього потенціалу підприємства (Филюк & Бондарук, 2024).

А. Руснак акцентує увагу на методичних підходах до оцінювання конкурентного потенціалу підприємства. Автор розглядає конкурентний потенціал як багатокомпонентну систему, що включає ресурсні, фінансові, управлінські та стратегічні можливості підприємства, підкреслюючи необхідність комплексного аналізу внутрішнього середовища підприємства та його здатності адаптуватися до нестабільних ринкових умов (Руснак, 2023).

Т. Черкасова та А. Сокір систематизують наукові підходи до визначення конкурентного потенціалу та обґрунтовують його роль у формуванні конкурентних переваг, ефективному функціонуванні та забезпеченні стратегічного розвитку підприємств (Черкасова & Сокір, 2021).

Т. Павлюк, В. Нода (2020) досліджують конкурентоспроможність і конкурентні переваги підприємств у сучасних ринкових умовах, визначаючи інноваційність, ефективність управління та здатність до адаптації як ключові детермінанти забезпечення стійких конкурентних позицій підприємств у нестабільному економічному середовищі (Pavliuk & Noda, 2020).

Łukiewska (2024) аналізує роль конкурентного потенціалу у формуванні міжнародної конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості Польщі. У дослідженні доводиться, що внутрішні можливості підприємств, інноваційний розвиток, стратегічні ресурси та адаптивне управління мають вирішальне значення для зміцнення конкурентних позицій на міжнародних ринках (Łukiewska, 2024).

Y. Tang, N. Xia, L. Varga, Y. Tan, X. Hua, & Q. Li розглядають проблему міжнародної конкурентоспроможності будівельної галузі Китаю в контексті сталого розвитку. Автори аналізують просторово-часові відмінності конкурентоспроможності та визначають вплив інновацій, екологічної ефективності, регіональної структури економіки та технологічного розвитку на конкурентні позиції будівельної індустрії. У роботі підкреслюється, що саме сталий розвиток та інноваційна модернізація формують основу довгострокового конкурентного потенціалу галузі (Tang et al., 2022).

Невирішені частини проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених проблемам конкурентоспроможності, конкурентного потенціалу та конкурентостійкості, у сучасній науковій літературі залишаються недостатньо розробленими питання комплексного методологічного оцінювання конкурентного потенціалу в умовах економіки відновлення. Більшість наукових підходів зосереджені переважно на рівні окремого підприємства, дослідженні ресурсних або управлінських складових конкурентного потенціалу, тоді як галузеві та міжгалузеві аспекти структурної стійкості, адаптивності та збалансованості розвитку залишаються недостатньо висвітленими. У зв'язку з цим виникає необхідність удосконалення методологічного інструментарію оцінювання конкурентного потенціалу промислового сектору для отримання можливості комплексного аналізу конкурентних позицій галузей в умовах сучасних трансформаційних викликів.

Мета статті. Метою статті є удосконалення методологічного інструментарію оцінювання конкурентного потенціалу промислового сектору в умовах економіки відновлення шляхом побудови просторової карти конкурентного потенціалу, яка дає змогу комплексно оцінювати рівень розвитку, структурну збалансованість та асиметрії функціональних компонентів промислового сектору України.

Методологія дослідження. Методологічну основу дослідження становлять системний і структурний підходи до оцінювання конкурентного потенціалу промислового сектору. У процесі дослідження використано методи індексного аналізу – для формування системи відносних показників; мінімаксної нормалізації – для приведення показників до порівнюваного вигляду; геометричного агрегування – для розрахунку інтегрального профілю конкурентного потенціалу; статистичного аналізу – для визначення індексу деформації контуру та рівня структурної збалансованості; метод просторової візуалізації – для побудови просторової карти конкурентного потенціалу промислового сектору.

Результати дослідження. Удосконалення методології оцінювання конкурентного потенціалу промислового сектору в умовах економіки відновлення базується на методиці, яка передбачає формування багатовимірного профілю конкурентоспроможності на основі системи нормалізованих індикаторів, згрупованих у функціональні блоки. На відміну від традиційних адитивних підходів, що ґрунтуються на простому агрегуванні показників, запропонована методика базується на: формуванні просторової візуальної архітектури у 7-вимірному конкурентному просторі; індексному оцінюванні конкурентного потенціалу за кожним виміром; нелінійному агрегуванні та аналізі міжкомпонентної збалансованості. Це дає змогу оцінювати не лише загальний рівень конкурентного потенціалу промислового сектору, а й структурні диспропорції його розвитку.

Нелінійне агрегування означає, що замість арифметичної суми використовується геометрична агрегація, за допомогою якої слабкі компоненти сильніше впливають на

кінцевий результат і виключається компенсація критично низьких значень окремих блоків високими значеннями інших.

$$CPI = \prod_{i=1}^n B_i^{w_i} \quad (1)$$

де:

CPI – інтегральний профіль конкурентного потенціалу;

n – кількість індикаторів;

B_i – інтегральне значення i-го блоку;

w_i – ваговий коефіцієнт.

Перевага такого підходу:

Для оцінювання гармонійності розвитку використовується індекс збалансованості:

$$SB = 1 - \sigma(B_i) \quad (2)$$

де:

SB – індекс збалансованості;

$\sigma(B_i)$ – стандартне відхилення між блоками, яке у дослідженні ми приймаємо за індекс деформації контуру (DI).

Чим ближче значення SB до 1 – тим більш збалансованою є структура конкурентного потенціалу.

У межах методики розраховується також коефіцієнт асиметрії між структурними компонентами конкурентного потенціалу:

$$AI = \frac{I_{min}}{I_{max}} \quad (3)$$

де:

AI – коефіцієнт асиметрії;

I_{min} – найменше значення серед порівнюваних структурних компонентів;

I_{max} – найбільше значення серед порівнюваних структурних компонентів.

Значення, що суттєво відхиляються від 1, свідчать про наявність структурних диспропорцій та асиметрії розвитку.

У межах пропонованої методики оцінювання конкурентного потенціалу промислового сектору в умовах економіки відновлення пропонуємо сформулювати сім блоків відносних показників за такими напрямками оцінки:

1. ресурсозабезпеченість промислового сектору;
2. виробничо-технологічна потужність промислового сектору;
3. інвестиційне відтворення промислового сектору;
4. професійна спроможність промислового сектору;
5. цифровізація промислового сектору;
6. резильєнтність промислового сектору;
7. інституційний розвиток промислового сектору.

Базовим елементом формування 7-вимірного конкурентного простору виступає ресурсозабезпеченість промислового сектору, оцінювання якої здійснюється за допомогою відповідної системи індексів (табл. 1).

Таблиця 1

Індекси ресурсозабезпеченості промислового сектору

№ з/п	Показник	Формула	Структура показника
1	Енергоємність ВВП	$EE = \frac{E}{GDP}$	E – кінцеве енергоспоживання, тис. Т н.е.; GDP – валовий внутрішній продукт, млн грн
2	Частка імпорту енергії	$IE = \frac{E_{imp}}{E_{tot}}$	E _{imp} – імпорт енергоресурсів, тис. Т н.е.; E _{tot} – загальне енергоспоживання, тис. Т н.е.
3	Частка відновлюваних джерел енергії	$RE = \frac{E_{res}}{E_{tot}}$	E _{res} – енергія з відновлюваних джерел, тис. Т н.е.; E _{tot} – загальне енергоспоживання, тис. Т н.е.
4	Матеріаломісткість	$ME = \frac{M}{Q}$	M – матеріальні витрати, млн грн; Q – обсяг промислової продукції, млн грн
5	Енергоспоживання промисловості	$EI = \frac{E_{ind}}{E_{tot}}$	E _{ind} – енергоспоживання промисловості, тис. Т н.е.; E _{tot} – загальне енергоспоживання, тис. Т н.е.
6	Рівень вартості енергії	$EC = \frac{Cost_{en}}{GDP}$	Cost _{en} – витрати на енергоресурси, млн грн; GDP – валовий внутрішній продукт, млн грн
7	Рівень самозабезпеченості ресурсами	$SR = \frac{Prod}{Cons}$	Prod – внутрішній видобуток ресурсів, тис. Т; Cons – загальне споживання ресурсів, тис. Т

Джерело: побудовано автором за результатами власних досліджень

Важливим елементом забезпечення конкурентного потенціалу є виробничо-технологічна потужність промислового сектору, яка визначає ефективність виробництва, використання ресурсів та рівень технологічного розвитку (табл. 2) (Савченко& Кичигін, 2024).

Таблиця 2

Індекси виробничо-технологічної потужності промислового сектору

№ з/п	Показник	Формула	Структура показника
1	2	3	4
1	Рівень промислового виробництва	$I_{ipi} = \frac{IPI}{100\%}$	IPI –Індекс промислового виробництва, %
2	Частка доданої вартості промисловості	$VA = \frac{GVA_{ind}}{GDP}$	GVA _{ind} – валова додана вартість промисловості, млн грн; GDP – валовий внутрішній продукт, млн грн
3	Продуктивність праці у промисловості	$LP = \frac{GVA_{ind}}{Empl_{ind}}$	GVA _{ind} – валова додана вартість промисловості, млн грн; Empl _{ind} – кількість зайнятого населення у промисловості, тис. осіб

Продовження табл. 2

1	2	3	4
4	Капіталовіддача промисловості	$KO = \frac{Output}{Capital}$	Output – випуск (обсяг виробництва) у промисловості, млн грн; Capital – основні засоби у промисловості, млн грн
5	Рівень зносу основних засобів	$Dep = \frac{Deprec}{Cap}$	Deprec – накопичений знос, млн грн; Cap – основні засоби, млн грн
6	Рівень завантаженості потужностей	$Icu = \frac{CU}{100\%}$	CU – рівень використання виробничих потужностей, %
7	Частка переробної промисловості	$MF = \frac{Manuf}{Ind}$	Manuf – обсяг переробної промисловості, млн грн; Ind – валовий випуск, млн грн

Джерело: побудовано автором за результатами власних досліджень

Не менш значущою складовою конкурентного потенціалу є інвестиційне відтворення промислового сектору, що визначає можливості розширеного відтворення та оновлення виробничої бази промислового сектору (табл. 3).

Таблиця 3

Індекси інвестиційного відтворення промислового сектору

№ з/п	Показник	Формула	Структура показника
1	Частка інвестицій у ВВП	$I = \frac{Invest}{GDP}$	Invest – капітальні інвестиції, млн грн; GDP – валовий внутрішній продукт, млн грн
2	Рівень інвестицій у промисловості	$I_{ind} = \frac{Invest_{ind}}{Invest}$	Invest_ind – інвестиції у промисловість, млн грн; Invest – капітальні інвестиції, млн грн;
3	Співвідношення прямих іноземних інвестицій і ВВП	$Ifdi = \frac{FDI}{GDP}$	FDI – прямі іноземні інвестиції, млн грн; GDP – валовий внутрішній продукт, млн грн
4	Частка валових заощаджень у ВВП	$S = \frac{Sav}{GDP}$	Sav – валові заощадження, млн грн; GDP – валовий внутрішній продукт, млн грн
5	Рівень оновлення основних засобів	$Ren = \frac{New_{as}}{Cap}$	New_as – введені основні засоби, млн грн; Cap – основні засоби, млн грн
6	Рентабельність діяльності	$I_{prof} = \frac{Prof}{Rev}$	Prof – чистий прибуток, млн грн; Rev – дохід від реалізації, млн грн
7	Рівень інвестицій в модернізацію	$I_{mod} = \frac{Mod}{Invest}$	Mod – інвестиції у модернізацію, млн грн; Invest – капітальні інвестиції, млн грн;

Джерело: побудовано автором за результатами власних досліджень

Зарубіжні вчені стверджують, що для досягнення конкурентних переваг та підвищення адаптивності у період технологічних та глобалізаційних змін необхідно нарощувати соціальний, міжособистісний та людський капітал (Aigbe et al., 2024). При формуванні системи індикаторів професійної спроможності конкурентного потенціалу ми спиралися на наукові підходи О. Грішної та Ю. Харазішвілі (2019), відповідно до яких людський

капітал, демографічна безпека та якість трудового потенціалу є визначальними чинниками забезпечення конкурентоспроможності та адаптивності економіки в умовах структурних трансформацій (табл. 4) (Грішної & Харазішвілі, 2019).

Таблиця 4

Індекси професійної спроможності промислового сектору

№ з/п	Показник	Формула	Структура показника
1	Частка зайнятих у промисловості	$Emp = \frac{Empl_{ind}}{Empl_{tot}}$	Empl_ind – кількість зайнятого населення у промисловості, тис. осіб; Empl_tot – зайняте населення (у віці 15–70 років), тис. осіб
2	Освітній рівень зайнятих у промисловості	$Edu = \frac{High}{Empl_{ind}}$	High – кількість зайнятого населення з вищою освітою у промисловості, тис. осіб; Empl_ind – кількість зайнятого населення у промисловості, тис. осіб;
3	Продуктивність праці у промисловості	$Prod = \frac{GDP}{Empl_{ind}}$	GDP – валовий внутрішній продукт, млн грн; Empl_ind – кількість зайнятого населення у промисловості, тис. осіб;
4	Відносна заробітна плата у промисловості	$Wage = \frac{Wind}{Wavg}$	Wind – середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників у промисловості, грн; Wavg – середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників в економіці, грн
5	Рівень витрат на освіту у ВВП	$Ieduc = \frac{Educ}{GDP}$	Educ – видатки зведеного бюджету на освіту, млн грн; GDP – валовий внутрішній продукт, млн грн
6	STEM-структура випускників	$Stem = \frac{STEM}{Grad}$	STEM – кількість випускників закладів вищої освіти за інженерними, виробничими та будівельними спеціальностями, осіб; Grad – загальна кількість випускників закладів вищої освіти, осіб
7	Рівень міграції робочої сили	$Mig = \frac{Outfl}{Lab}$	Outfl – кількість осіб, які вибули за межі країни (міжнародна міграція), осіб; Lab – економічно активне населення (робоча сила у віці 15–70 років), тис. осіб

Джерело: побудовано автором за результатами власних досліджень

В умовах цифровізації економіки особливого значення набуває цифрова конкурентоспроможність, яка відображає рівень впровадження новітніх технологій та цифрової активності (табл. 5).

Індекси цифровізації промислового сектору

№ з/п	Показник	Формула	Структура показника
1	Рівень витрат на R&D	$RD = \frac{R\&D}{GDP}$	R&D – внутрішні витрати на виконання наукових досліджень і розробок, млн грн GDP – валовий внутрішній продукт, млн грн
2	Інноваційна активність підприємств	$IN = \frac{Innov}{Total}$	Innov – кількість інноваційно активних підприємств, од. Total – загальна кількість підприємств, од.
3	Частка високотехнологічного експорту	$HT = \frac{HT_exp}{Exp}$	HT_exp – обсяг експорту високотехнологічних товарів, млн грн.; Exp – загальний обсяг експорту товарів, млн. грн
4	Патентна активність	$Ipat = \frac{Pat}{PhD}$	Pat – кількість виданих патентів, од.; PhD – кількість працівників, які мають науковий ступінь, осіб.
5	Рівень цифровізації	$Dig = \frac{Digital_f}{Total}$	Digital_f – кількість підприємств, що використовують ІКТ, од.; Total – загальна кількість підприємств, од.
6	Частка валової доданої вартості сектору ІКТ	$Iict = \frac{ICT}{GDP}$	ICT – валова додана вартість за видом економічної діяльності «Інформація та телекомунікації», млн грн; GDP – валовий внутрішній продукт, млн грн
7	Частка капітальних інвестицій у нематеріальні активи	$Iinv_{int} = \frac{Inv_{int}}{Invest}$	Inv_int – капітальні інвестиції у нематеріальні активи, млн грн; Invest – капітальні інвестиції, млн грн

Джерело: побудовано автором за результатами власних досліджень

Важливим аспектом сучасного розвитку є здатність промислового сектору України адаптуватися до зовнішніх шоків, що визначає необхідність оцінювання резильєнтності промислового сектору (табл. 6).

Таблиця 6

Індекси резильєнтності промислового сектору

№ з/п	Показник	Формула	Структура показника
1	2	3	4
1	Волатильність промислового виробництва	$Iipi = \frac{qIPI}{100\%}$	qIPI - Індекс промислового виробництва (ланцюговий або базисний), %
2	Диверсифікація експорту	$Div = 1 - HHI$	HHI – індекс Герфіндаля–Гіршмана
3	Залежність від критичного імпорту	$Ci = \frac{Crit}{Imp}$	Crit – обсяг критичного імпорту товарів, млн грн; Imp – загальний обсяг імпорту товарів, млн грн
4	Рівень фінансової автономії підприємств	$FS = \frac{Equity}{Assets}$	Equity – власний капітал підприємств, млн грн; Assets – валюта балансу (активи), млн грн

1	2	3	4
5	Частка збиткових підприємств	$Loss = \frac{Loss_f}{Total}$	Loss_f – кількість збиткових підприємств, од; Total – загальна кількість підприємств, од.
6	Темп зростання виробництва	$Rec_o = \frac{Outp_t}{Outp_t - 1}$	Outp_t – випуск продукції (товарів і послуг) у поточному періоді, млн грн; Outp_t-1 – випуск у попередньому періоді, млн грн
7	Частка промислових підприємств, що відновили діяльність	$Rec_f = \frac{Rec}{Affect}$	Rec – кількість промислових підприємств, які відновили діяльність після призупинення, од.; Affect – кількість промислових підприємств, діяльність яких була порушена внаслідок шоку, од.

Джерело: побудовано автором за результатами власних досліджень

Забезпечення ефективного функціонування промислового сектору України значною мірою залежить і від якості інституційного середовища, що зумовлює доцільність оцінювання інституційного розвитку промислового сектору (табл. 7).

Таблиця 7

Індекси інституційного розвитку промислового сектору

№ з/п	Показник	Формула	Структура показника
1	Рівень податкового навантаження	$Tax = \frac{Taxes}{GDP}$	Taxes – податкові надходження до зведеного бюджету, млн грн; GDP – валовий внутрішній продукт, млн грн
2	Рівень державної підтримки	$Supp = \frac{Gov_e}{GDP}$	Gov_exp – видатки бюджету на економічну діяльність, млн грн; GDP – валовий внутрішній продукт, млн грн
3	Індекс сприйняття корупції	CPI	Corruption Perceptions Index - Індекс сприйняття корупції, бали
4	Індекс верховенства права	RLI	Rule of Law Index – Індекс верховенства права, бали
5	Індекс економічної свободи	IEF	Index of Economic Freedom – Індекс економічної свободи, бали
6	Частка державних підприємств	$Ifs = \frac{Firms_{st}}{Firms_{tot}}$	Firms_st – кількість державних підприємств у промисловості, од. Firms_tot – загальна кількість підприємств у промисловості, од.
7	Рівень тіньової економіки	$SE = \frac{Shad_{econ}}{GDP}$	Shad_econ – обсяг тіньової (неформальної) економічної діяльності, млн грн GDP – валовий внутрішній продукт, млн грн

Джерело: сформовано автором за результатами власних досліджень

Нормалізація показників по кожному блоку здійснюється за мінімаксим методом. У результаті всі нормалізовані показники набувають значень у межах від 0 до 1. Для забезпечення аналітичної інтерпретації результатів структурного оцінювання конкурентного потенціалу промислового сектору розроблено шкалу інтерпретації

нормалізованих значень структурних компонентів, інтегрального профілю конкурентного потенціалу (CPI) та рівня збалансованості компонентів (табл. 8).

Таблиця 8

**Шкала інтерпретації нормалізованих значень структурних компонентів,
інтегрального профілю конкурентного потенціалу (CPI) та рівня збалансованості
компонентів(SB)**

Інтервал значень	Рівень розвитку	Характеристика значень структурних компонентів (індексів)	Інтегральний профіль конкурентного потенціалу (CPI)	Рівень збалансованості (SB)
0,00–0,20	критично низький	системна деградація компонента, високі ризики втрати конкурентоспроможності	галузь перебуває у стані структурної нестійкості	значні структурні деформації та системні диспропорції
0,21–0,40	низький	недостатній рівень розвитку, обмежена здатність до адаптації	конкурентні переваги мають фрагментарний характер	високий рівень міжкомпонентних диспропорцій
0,41–0,60	середній	відносно стабільний стан із наявністю структурних дисбалансів	наявний потенціал розвитку за умов модернізації та інвестиційного посилення	часткова гармонізація компонентів системи
0,61–0,80	достатній	функціонально стійкий розвиток компонента	галузь характеризується стійкою конкурентною позицією	відносна узгодженість функціональних блоків
0,81–1,00	високий	стратегічно конкурентоспроможний розвиток	сформована висококонкурентна та адаптивна структура розвитку	гармонійний розвиток функціональних блоків

Джерело: сформовано автором за результатами власних досліджень

Відповідно до запропонованої методики, проведемо оцінювання конкурентного потенціалу будівельної промисловості України. Будівельний сектор є одним із ключових елементів економіки відновлення, оскільки забезпечує розвиток інфраструктури, відбудову житлового фонду та стимулює суміжні галузі промисловості. Обсяги виробленої будівельної продукції в Україні у 2021–2025 роках представлені у таблиці 9.

**Динаміка обсягів виробленої будівельної продукції в Україні у 2021–2025 роках,
млрд. грн**

Вид будівельної продукції	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.	Темп приросту 2025 до 2021 р., %	Темп приросту 2025 до 2022 р., %
Загальний обсяг будівельної продукції	275	165	190	222	248,1	150,4	90,2
Будівництво будівель – усього	125	70	90	105	113,23	161,8	90,6
в т.ч.: - житлові будівлі	45	25	30	32	33,17	132,7	73,7
- нежитлові будівлі	80	45	60	73	81,06	180,1	101,3
Інженерні споруди	150	95	100	117	133,9	140,9	89,3

Джерело: сформовано та розраховано автором з використанням (Державна служба статистики України, 2025).

Результати аналізу показників у таблиці 9 показують, що будівельна промисловість України у 2022 році пережила різкий спад через війну. Так, загальний обсяг будівельної продукції скоротився з 275 млрд. грн до 165 млрд. грн (на 40 %). Проте у 2023–2025 роках галузь поступово відновлюється, а у 2025 році обсяг виробленої будівельної продукції майже досяг довоєнного рівня і становив 248,1 млрд грн, що свідчить про високу адаптивність і стійкість галузі. Найбільш стійким сегментом за сучасних умов залишаються інженерні споруди, оскільки їх розвиток підтримується державними інфраструктурними проєктами та потребами відбудови, а найкращу динаміку відновлення демонструє нежитлове будівництво, яке у 2025 році вже перевищило рівень 2021 року (81,06 млрд. грн проти 80 млрд. грн).

Згідно із запропонованою методикою було розраховано узагальнені нормалізовані значення за блоком індексів, які показали такі результати конкурентного потенціалу будівельної промисловості у 2025 році: ресурсозабезпеченість – 0,49 (середній рівень), виробничо-технологічний розвиток – 0,71 (достатній рівень), інвестиційне відтворення – 0,58 (середній рівень), професійна спроможність – 0,64 (достатній рівень), цифровізація – 0,62 (достатній рівень), резильєнтність – 0,73 (достатній рівень), інституційність – 0,55 (середній рівень). Таким чином ресурсний, професійний і інвестиційний компоненти профілю формують основні довгострокові ризики втрати конкурентоспроможності будівельної галузі.

Інтегральний профіль конкурентного потенціалу (CPI) було розраховано за умови рівнозначних ваг: $w_i=0,143$:

$$CPI=0,49^{0,143} \times 0,71^{0,143} \times 0,58^{0,143} \times 0,64^{0,143} \times 0,62^{0,143} \times 0,73^{0,143} \times 0,55^{0,143} \approx 0,61.$$

Отриманий результат свідчить про середній рівень конкурентного потенціалу будівельної промисловості, але, водночас, достатньо високу адаптивність галузі в умовах воєнної економіки та нарощення рівнів виробничо-технологічного розвитку при наявності професійних, ресурсних та інвестиційних обмежень відтворення виробничої бази.

Перевагою геометричного агрегування є підвищена чутливість до критично слабких компонентів системи. У нашому випадку, відносно низький рівень ресурсозабезпеченості (0,49) істотно стримує інтегральний результат, навіть попри достатньо високі показники резильєнтності та виробничо-технологічного розвитку.

Стандартне відхилення σ у нашій методиці використовується як міра структурної неоднорідності між 7 компонентами конкурентного потенціалу і визначається індексом деформації контуру (DI). Цей індекс визначає, наскільки компоненти «вирівняні» між собою і чи є сильні деформаційні перекося структури.

Стандартне відхилення між блоками було розраховане за класичною статистичною формулою, яка передбачає розрахунок середньогоарифметичного значення, відхилення кожного компонента і визначення квадратів відхилень. У результаті автоматизованих розрахунків у Excel маємо $\sigma \approx 0,083$. Тобто індекс деформації контуру (DI) у нашій методиці становить 0,083. На його основі розрахуємо індекс збалансованості (SB):

$$SB = 1 - 0,083 = 0,917.$$

Отримане значення SB вказує на гармонійний розвиток функціональних блоків (більше 0,81 за шкалою). Таким чином, незважаючи на значні зовнішні ризики, будівельна промисловість України демонструє досить рівномірний розвиток основних функціональних блоків.

Ключовою особливістю профілю є структурна асиметрія між ресурсозабезпеченістю та резильєнтністю будівельного сектору економіки України:

$$AI = 0,49/0,73 = 0,67.$$

Коефіцієнт асиметрії 0,67 вказує на помірний дисбаланс між функціональними компонентами конкурентного потенціалу, що свідчить про необхідність посилення ресурсної бази галузі для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності.

На основі проведених розрахунків побудуємо просторову карту конкурентного потенціалу будівельної промисловості України у 2025 році (рис. 1).

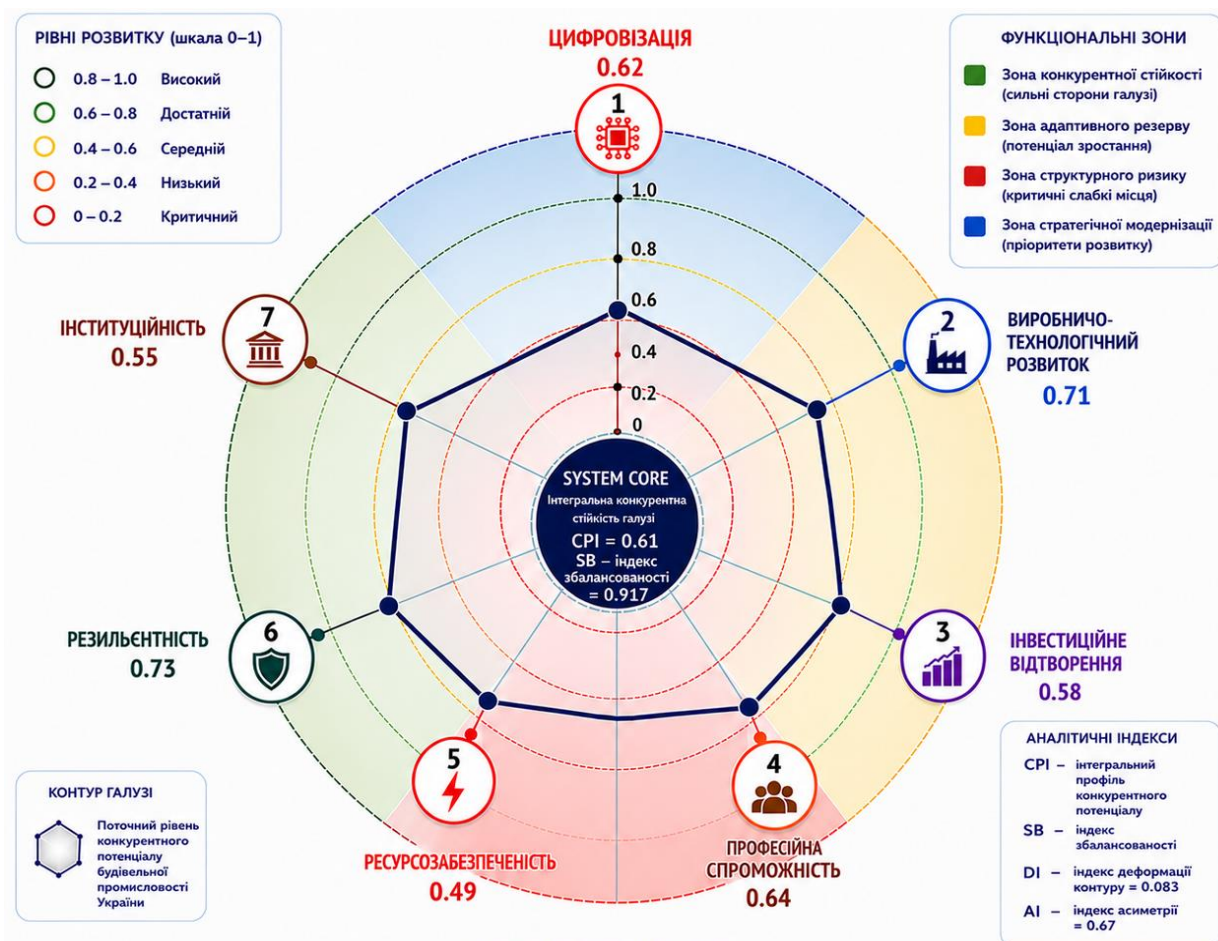

Рис. 1. Просторова карта конкурентного потенціалу будівельної промисловості України у 2025 році

Джерело: сформовано автором за результатами власних досліджень

Просторова конфігурація конкурентного потенціалу будівельної промисловості України у 2025 році, сформована на основі семикомпонентної моделі оцінювання. Побудований конкурентний контур характеризується помірною деформацією та високим рівнем структурної збалансованості ($SB=0,917$).

Резильєнтність (0,73) та інституційність (0,55) за методикою формують зону конкурентної стійкості та відображають здатність галузі адаптуватися до умов зовнішньої нестабільності за підтримки держави. Вони є базовими елементами системної стабільності і стратегічного розвитку будівельної промисловості в умовах економіки відновлення.

Інвестиційне відтворення (0,58) та виробничо-технологічний розвиток (0,71) локалізуються у зоні адаптивного резерву, що свідчить про наявність потенціалу подальшого розвитку за умови посилення інвестиційної активності і модернізації виробничої бази, щоб підтримувати виробничу активність.

Найбільш вразливими елементами конкурентного профілю є ресурсозабезпеченість (0,49), і професійна спроможність (0,64), що входять до зони структурного ризику. Висока залежність усіх галузей промисловості від ресурсних обмежень, енергоємності виробництва, нестабільності матеріально-сировинного забезпечення та дефіциту

кваліфікованих кадрів пояснює розташування показників у цій зоні на просторовій карті конкурентного потенціалу (не зважаючи на рівень їх індексів).

Водночас цифровізація (0,62) формує сектор стратегічної модернізації на просторовій карті, який визначає довгострокові напрями структурної трансформації галузі. Саме цей компонент має ключове значення для забезпечення технологічної конкурентоспроможності та інтеграції до європейського економічного простору.

Загалом просторова карта відображає асиметричний, але структурно стабільний і адаптивний тип конкурентного розвитку будівельної промисловості України, у межах якого поточна виробнича стійкість переважає над темпами цифрової трансформації.

Висновки. У статті удосконалено методологічний інструментарій оцінювання конкурентного потенціалу промислового сектору в умовах економіки відновлення на основі побудови просторової карти конкурентного потенціалу, що поєднує систему нормалізованих індикаторів, геометричне агрегування та оцінювання структурної збалансованості функціональних компонентів. У межах дослідження сформовано семикомпонентну систему оцінювання конкурентного потенціалу промислового сектору, яка охоплює ресурсозабезпеченість, виробничо-технологічну потужність, інвестиційне відтворення, професійну спроможність, цифровізацію, резильєнтність та інституційний розвиток..

Апробація методики на прикладі будівельної промисловості України показала, що у 2025 році галузь характеризується середнім рівнем конкурентного потенціалу ($CPI=0,61$) при високому рівні структурної збалансованості ($SB=0,917$). Встановлено, що найбільш стійкими компонентами є резильєнтність та виробничо-технологічний розвиток, тоді як основні ризики довгострокової конкурентоспроможності формуються у сфері ресурсозабезпеченості, інвестиційного відтворення та професійної спроможності.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні системи індикаторів оцінювання конкурентного потенціалу промислового сектору з урахуванням екологічних та безпекових чинників розвитку, а також у розробленні прогнозних сценаріїв трансформації конкурентного профілю промисловості України в умовах післявоєнного відновлення та європейської інтеграції.

Література

1. Грішнова, О. А., & Харазішвілі, Ю. М. (2019). Демографічна безпека України: індикатори, рівень, загрози. *Демографія та соціальна економіка*, (2), 65–80. <https://doi.org/10.15407/dse2019.02.065>
2. Державна служба статистики України. (2025). *Будівництво*. <https://stat.gov.ua/uk/topics/budivnytstvo>
3. Руснак, А. В. (2023). *Особливості оцінки конкурентного потенціалу підприємства*. У *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference* (pp. 29–31). Bologna, Italy. <https://doi.org/10.36074/logos-29.09.2023.06>
4. Савченко, М. В., & Кичигін, А. М. (2024). *Концептуальні засади управління конкурентоспроможним потенціалом підприємств*. *Actual Problems of Economics*, 2(272), 6–18. https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/02/2.24._topic_Maryna-V.-Savchenko-Andrii-M.-Kychyhin-6-18.pdf
5. Филук, Г. М., & Бондарук, А. А. (2024). Теоретичні аспекти формування конкурентостійкості підприємства в умовах динамічних змін. *Actual Problems of Economics*, 1(272), 49–57. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-1-272-49-57>
6. Черкасова, Т., & Сокір, А. (2021). Роль конкурентного потенціалу у забезпеченні розвитку виробничого підприємства. *Економіка та суспільство*, (26). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-65>

7. Aigbe, F., Aigbavboa, C., Aliu, J., & Amusan, L. (2024). *Understanding the future competitive advantages of the construction industry*. *Buildings*, 14(6), 1616. <https://doi.org/10.3390/buildings14061616>
8. Łukiewska, K. (2024). *The importance of competitive potential in building the international competitiveness of food industry companies: Evidence from Poland*. *PLOS ONE*, 19(10), e0312512. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0312512>
9. OECD (2019). *Regions in industrial transition: Policies for people and places*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/c76ec2a1-en>
10. Pavliuk, T., & Noda, V. (2020). *Analysis of competitiveness and competitive advantages in today's market conditions*. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*, 2(12), 91–104. <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2020-2/12-07>
11. Tang, Y., Xia, N., Varga, L., Tan, Y., Hua, X., & Li, Q. (2022). *Sustainable international competitiveness of regional construction industry: Spatiotemporal evolution and influential factor analysis in China*. *Journal of Cleaner Production*, 368, 130592. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.130592>
12. United Nations Industrial Development Organization. (2024). *Industrial development report 2024: Turning challenges into sustainable solutions: The new era of industrial policy*. UNIDO. <https://www.unido.org/sites/default/files/unido-publications/2024-06/Industrial%20Development%20Report%202024.pdf>

References

1. Grishnova, O. A., & Kharazishvili, Yu. M. (2019). Demografichna bezpeka Ukrainy: indykatory, riven, zahrozy [Demographic security of Ukraine: Indicators, level, threats]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika* [Demography and Social Economy], (2), 65–80. <https://doi.org/10.15407/dse2019.02.065>
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2025). *Budivnytstvo* [Construction]. <https://stat.gov.ua/uk/topics/budivnytstvo>
3. Rusnak, A. V. (2023). Osoblyvosti otsinky konkurentnoho potentsialu pidpriemstva [Features of assessing the competitive potential of an enterprise]. In *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference* (pp. 29–31). Bologna, Italy. <https://doi.org/10.36074/logos-29.09.2023.06>
4. Savchenko, M. V., & Kychyhin, A. M. (2024). Kontseptualni zasady upravlinnia konkurentospromozhnym potentsialom pidpriemstv [Conceptual foundations of managing the competitive potential of enterprises]. *Actual Problems of Economics*, 2(272), 6–18. https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/02/2.24._topic_Maryna-V.-Savchenko-Andrii-M.-Kychyhin-6-18.pdf
5. Fyliuk, H. M., & Bondaruk, A. A. (2024). Teoretychni aspekty formuvannia konkurentostiikosti pidpriemstva v umovakh dynamichnykh zmin [Theoretical aspects of formation of enterprise competitive sustainability under dynamic changes]. *Actual Problems of Economics*, 1(272), 49–57. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-1-272-49-57>
6. Cherkasova, T., & Sokir, A. (2021). Rol konkurentnoho potentsialu u zabezpechenni rozvytku vyrobnychoho pidpriemstva [The role of competitive potential in ensuring the development of a manufacturing enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and Society], (26). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-65>
7. Aigbe, F., Aigbavboa, C., Aliu, J., & Amusan, L. (2024). *Understanding the future competitive advantages of the construction industry*. *Buildings*, 14(6), 1616. <https://doi.org/10.3390/buildings14061616>
8. Łukiewska, K. (2024). *The importance of competitive potential in building the international competitiveness of food industry companies: Evidence from Poland*. *PLOS ONE*, 19(10), e0312512. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0312512>
9. OECD (2019). *Regions in industrial transition: Policies for people and places*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/c76ec2a1-en>
10. Pavliuk, T., & Noda, V. (2020). *Analysis of competitiveness and competitive advantages in today's market conditions*. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*, 2(12), 91–104. <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2020-2/12-07>
11. Tang, Y., Xia, N., Varga, L., Tan, Y., Hua, X., & Li, Q. (2022). *Sustainable international competitiveness of regional construction industry: Spatiotemporal evolution and influential factor analysis in China*. *Journal of Cleaner Production*, 368, 130592. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.130592>

12. United Nations Industrial Development Organization. (2024). *Industrial development report 2024: Turning challenges into sustainable solutions: The new era of industrial policy*. UNIDO. <https://www.unido.org/sites/default/files/unido-publications/2024-06/Industrial%20Development%20Report%202024.pdf>

Karyuk V.I., Ph.D. in economics,
Associate Professor of the Department of Tourism,
"KROK" University,
e-mail: VictoriyaKI@krok.edu.ua

IMPROVEMENT OF METHODOLOGICAL TOOLKIT FOR ASSESSING THE COMPETITIVE POTENTIAL OF THE INDUSTRIAL SECTOR IN THE CONDITIONS OF ECONOMY OF RECOVERY

Abstract. The article improves the methodological tools for assessing the competitive potential of the industrial sector in the conditions of the recovery economy based on the construction of a spatial map of competitive potential. The need to transition from traditional additive approaches to a comprehensive multidimensional assessment model is substantiated, which allows taking into account not only the general level of competitive potential, but also structural disparities, asymmetries and the level of balance of functional components of the development of the industrial sector. The methodological basis of the study is the system, structural and integral approaches, as well as the methods of index analysis, minimax normalization, geometric aggregation and statistical assessment of structural balance.

Within the framework of the study, a seven-component system for assessing the competitive potential of the industrial sector has been formed, covering resource availability, production and technological development, investment reproduction, professional capacity, digitalization, resilience and institutional development. The use of the integrated competitive potential profile (CPI), the balance index (SB) and the asymmetry coefficient (AI) is proposed, which makes it possible to comprehensively assess the level of development of the industry and identify critical structural imbalances.

The proposed methodology was tested on the example of the construction industry of Ukraine. The results of the study showed that in 2025 the construction industry is characterized by an average level of competitive potential with a sufficiently high structural balance and adaptability to the conditions of the war economy. It was established that the most stable components of the competitive profile are resilience and production and technological development, while the main risks of long-term competitiveness are associated with resource supply, investment reproduction and human capital limitations. The constructed spatial map of competitive potential made it possible to visualize the structural configuration of the development of the industry and identify zones of competitive stability, adaptive reserve, modernization and structural risk.

Key words: competitive potential, industrial sector, recovery economy, competitiveness, spatial map, resilience, structural balance, integral profile, construction industry, digitalization.